

FÜGGETLEN EURÓPA

AZ EURÓPAI STRATÉGIAI AUTONÓMIA LEHETŐSÉGEI

B I R Ó A N D R Á S

Jelen tanulmány – Schöpflin György definíciója alapján – Európa alatt az Európai Unió politikai közösséget érti, amely a „maga különleges jellemzőivel, szokásaival, gondolati sémáival, identitásával vagy identitásaival, és mint mindegyik identitásközösség, a múlt mitikus narratívájával és a jövőjéről szóló víziójával” rendelkezik. Ezen felfogás szerint az európai ökoszisztémának ugyanúgy részei az uniós intézmények, a tagállamok, az eliten, az állampolgárok, valamint a civil társadalom is, hiszen ezen aktorok közötti interakciók, *inputok* és lobbitevékenységek befolyásolják az unió működését.¹ Az Európai Unió jelenleg sokrétű problémákkal küzd, amelyek közül jelen írás a 3K (kulturális, kohéziós és katonai) válságát igyekszik bemutatni, amelyeknek egymással is konvergáló hatása mára az EU-t szinte teljes mértékben alávetette az Egyesült Államoknak. A tanulmány tehát a 3K téziséből kiindulva *érvel az európai stratégiai autonómia szükségessége mellett*, amit noha Európa jelenleg nélkülöz, azonban tudatosan végiggondolt és némileg drasztikus paradigmaváltás árán képes lenne azt elérni, hogy újra saját kezébe vegye sorsa irányítását, vagy legalább csökkentse függőségét és kiszolgáltatottságát más geopolitikai aktorokkal szemben.

K1: KULTURÁLIS MEGSZÁLLÁS ÉS SZUVERENITÁSVESZTÉS

Az európai modell a poszt-kolumbiánus korszak és az I. világháború kitörése között (1492–1914) rendelkezett még azokkal a gazdasági, társadalmi, és technológiai képességekkel, amelyek az eredeti civilizációs jellegzetességek megőrzésével a történelem különböző stádiumaiban és ciklusai közepette is innovációra sarkallták a kontinens államait. A görög–római antik alaprétegek, a kereszténység, az érett középkori humanizmus s vele együtt a reneszánsz, a népi-nemzeti hagyomány, de a felvilágosodás és a szekularizáció is szimbiozist alkotva tette egyedülállónak az európai civilizációt.² Európa azonban az I. világháború után káoszba süllyedt, míg a II. világháború után egyenesen el is veszítette önállóságát, hiszen a Jaltában rögzített *status quó*t kénytelen volt elfogadni, ami Európát befolyási övezetké értékelte le.³ Nyugat-Európát az

1 SCHÖPFLIN György: *Az európai polisz*. Méry Ratio, Somorja, 2020. 19.

2 ZSINKA László: *Európa felemelkedése*. Typotex – PPKE, Bp. 2018. 239–246.

3 BÉKÉS Márton: *Fordul a szél*. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítvány, Bp. 2019. 41–45.

Fiatal, konzervatív – Joseph Christian Leyendecker az *Olvasó férfi* című illusztrációja az Arrow Collar-ingek reklámjához az 1920-as években

Egyesült Államok, míg Közép- és Kelet-Európát a Szovjetunió szállta meg, ami nemcsak katonai, hanem kulturális megszállást is jelentett. Európa keleti felén legitimitás nélküli, elnyomó diktatúrák alakultak ki, míg nyugati felén, noha demokratikus rendszerek jöttek létre, a szuverenitás jegyei szintén meggyengültek. Mindezt súlyosbította az a Nyugat-Európában elterjedt illúzió, hogy „mivel ők a győztesek oldalán álltak, ezért megnyerték a háborút”.⁴

Az amerikai és szovjet szuperhatalom szembenállása rögzítette Európa alávetettségét 1949 és 1991 között, ám a világrend hirtelen megváltozása – a kontinens szuverenitásának szempontjából – mégsem teremtett új helyzetet. A Szovjetunió összeomlása után szabadságukat és függetlenségüket visszanyerő közép- és kelet-európai országok a diktatúra béklyóitól megszabadulva még lelkesen csatlakoztak az újraegyesülő Európához, ami azonban már árnyéka volt korábbi önmagának.⁵ Térségünk népeinél az elmúlt évszázadok során a szuverenitásvesztés traumatikus tapasztalatokat eredményezett, ezért a nemzeti szuverenitás helyreállítása, visszaszerzése és megtartása elsődleges prioritássá lépett elő egész Közép- és Kelet-Európában.⁶ Nyugat-Európa országaiban azonban egyrészt a nacionalizmus hajtóereje kifulladásra jutott a két világháború következtében, másrészt pedig kevésbé direkt módon, leginkább az amerikai *soft power* hatására veszítették el szuverenitásukat, ami kölcsönhatásba lépve a gyarmati múlt miatt érzett büntudattal, végül súlyos identitásválsághoz vezetett. Az ebből való kiutat gyökereik és hagyományaik megtagadásában és az amerikai minták másolásában kezdték látni a nyugati elítéltek. 1991 után – vagyis az amerikai ún. „unipoláris pillanat” felderengését követően – szembetűnővé vált a kozmopolita-globalista ideológia elburjánzása Európában, ami az évszázados európai értékekkel ellentétes, kizárólagosságra törekvő és ezáltal kifejezetten destruktív eszméket propagált. Európa immunrendszerét és ezáltal védekezési képességét legyengítette a társadalmak felnyitását – és ennek révén voltaképpen lebontását – célzó, egymással is szoros kölcsönhatásban lévő ideológiák sora: a multikulturalizmus, a nyitott határok és a „nyílt társadalom” propagandája, a nemzetek denacionalizációja, a „civilnek” álcázott, ám külföldi érdekeket képviselő szervezetek sora, de a 2010-es évek után az egyre erőszakosabbá váló LMBTQ-lobbi is ebbe a sorba illeszthető.⁷

Európát tehát szellemileg megfertőzte az amerikanizáció, és noha a fentiekben felsorolt kis eseményekből extrapolált nagy elbeszélések leuralták az európai közbeszédet is, még mindig nem késő felszámolni minden olyan ideológiát, ami a nemzetállamok atomizálására és ezáltal destabilizálására törekszik. Az egyedülálló európai projekt mélyre nyúló civilizációs alapelemek nyugszik (amint már volt szóra: a kereszténység és a felvilágosodás mellett a római-görög antikvitáson, a szuverenitáson alapuló vesztfáliai rendszeren és a népi-nemzeti hagyományon), ám napjainkban éppen ezen pillérek tudatos lebontása zajlik. Üdvözítő lenne tehát, ha minden uniós tagállam megmaradása védelmében felismerné ezt az alapállást, azonban a globalista-progresszív kormányoktól ezt nem lehet elvárni, hiszen ez alapvető ideológiájukkal és identitásukkal, valamint a legtöbb esetben szavazóik elvárásaival is nyíltan menne szembe. A globalizáció válsága következtében azonban az elmúlt években egyre több európai országban erősödtek meg jelentősen vagy akár jutottak hatalomra olyan nemzeti-konzervatív kormányok, amelyek prioritásként kezelik a progresszív napirend nyomása elleni harcot.⁸ (Le kell szögezni viszont, hogy ez jelenleg némiképp naiv elvárás, mivel Európát középen osztja meg – és hosszú távon akár szét is feszítheti – az a belső szembenállás, amelyet földrajzi, történelmi, életmódbeli szempontok, valamint a nemzethez való viszony jellemez.)

4 MOLNÁR Tamás: *Európa zárójelben*. ford. S. KIRÁLY Béla – BETLEN János, Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány, Bp. 2022. 11–16.

5 IVAN KRASZTEV: *Európa után*. ford. SZÉKY János, MCC Press, Bp. 2022. 9.

6 CZOPF Áron: A szuverenitás két arca. *Kommentár*, 2019/1.

7 VÖ. SCHMIDT Mária: *Látélet az orosz-ukrán háborúról*. Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Alapítvány, Bp. 191–192.

8 Lásd bővebben: BÉKÉS Márton: A globalizáció vége és ami utána következik. *Kommentár*, 2020/4.

Európát szellemileg megfertőzte az amerikanizáció

Copyright

Verlag von Gebr. Schnitzer, Berlin SW. 68.

E. Nudorf pinx.

No. 2485

Stratégiai autonómia?

– Az európai nemzetek közélhúzását elégedetten figyelő Amerikai Egyesült Államok ábrázolása német képeslapon az I. világháború első felében

Noha azt el kell ismerni, hogy az Amerika-barát és az Európa-párti, valamint a progresszív-konzervatív törésvonal nem feltétlenül esik mindig egybe, az esetek többségében a konzervatív-szuverenista pártok ideológiájukból adódóan ellenzik a kontinens kiszolgáltatottságának növelését az USA irányába. A közép- és kelet-európai országok mellett többek között olyan nyugati államokban épített ki erős hídfőállásokat a jobboldal, mint Olaszország, Franciaország, Svédország, de Németországban és Spanyolországban is egyre megkerülhetetlenebb erővé kezdik kinőni magukat olyan pártok, amelyeket a fősodor rendre populistának vagy euroszkeptikusnak nevez, ám a legtöbb esetben valójában eurorealisták. 2022-ben Olaszországban a Giorgia Meloni vezette Olaszország Fiverei, Svédországban pedig a Jimmie Åkesson vezette Svéd Demokraták is történelmet írtak azzal, hogy az általuk vezetett jobboldali választási blokk került kormányra, dacára annak, hogy a progresszív fősodratú média következetesen szalonképtelennek és antidemokratikusnak titulálta őket évtizedeken keresztül.⁹ Franciaországban a Nemzeti Tömörülés élén álló Marine Le Pen választásról választásra jobb eredményt ért el, míg Németországban az Alternative für Deutschland, Spanyolországban pedig a VOX lassan a lakosság 20 százalékának támogatását tudhatja maga mögött. Kétségtelen viszont, hogy az orosz-ukrán háború átírta a korábbi peremfelteteleket, ami azt eredményezte, hogy például a szuverenista lengyel és olasz kormányok ukránpártiságukból adódóan atlantistább álláspontra helyezkednek, mint a háború előtt voltak. Ezt lényegében a kényszerhelyzet szüli, mivel jelenleg nem létezik olyan önerőre támaszkodó, stratégiai autonómiát célul kitűző Európa-párti pólus, amely az Egyesült Államok nélkül erőt lenne képes felmutatni a konfliktus bármily módú lezárása terén.

Az elkövetkező évtizedben kulcsfontosságú lesz, hogy ezek a pártok képesek lesznek-e kormányzati pozícióba kerülni, az európai parlamenti választások során sikereket elérni, valamint mindezek következtében uniós szinten is együttműködni a közös célok mentén. Egy ilyen bizakodó forgatókönyv esetén esély nyílna arra, hogy az *eurorealista vezetők és pártok fokozatosan*

⁹ BIRÓ András: *Lendületben a jobboldal Európában*. XXI. Század Intézet, 2022. szeptember 28. <<https://www.xxiszaszadintezet.hu/lendületben-a-jobboldal-europaban/>>

Pax Americana –

Az Egyesült Államok katonai és politikai funkcionáriusai a földgömb körül 1924-ben
(Library of Congress)

egyre fontosabb szerepet töltsenek be az uniós intézményekben, tehát a Tanácsban, a Parlamentben és idővel akár a Bizottságban is. Egy szuverenista bizottság minden bizonnyal visszaépítené a tagállamok jogköreit, a félföderális EU-t pedig visszabontaná, sőt ami talán a legfontosabb, az Európai Unió Bíróságának sem adna föderalista impulzusokat, ezáltal pedig az uniót uraló Bizottság–Bíróság-tandem is fokozatosan elhalna. Miután az elmúlt évtizedek EP-választásai során erőltetés ment végbe a konzervatív-szuverenista erők felé, egyre reálisabban lehet kijelenteni, hogy „a tömegtámogatást élvező pártok nem lehetnek szélsőségesek, a nép pedig nem lehet ellenzékben”.¹⁰

K2: KOHÉZIÓ MINT CIVILIZÁCIÓS ALAPPILLÉR

Amennyiben az Európai Unió geopolitikai tényezővé akar válni, akkor a vertikális integráció – vagyis a föderális szuperállam lehetősége – helyett két horizontális út állhat előtte: 1) a Nemzetek Európájának szellemében nemzetközi súlyát a Nyugat-Balkán sürgős integrációjával növeli, amivel egyébként azt is meggátolná, hogy Törökország, Oroszország és Kína terjessze ki befolyását a térség betöltetlen hatalmi vákuumában; vagy 2) egy inherensen instabil multikulturális, többvallású és soketnikumú közösséggé válik. Utóbbi eshetőség már csak azért sem életképes, mert ezáltal nemcsak Törökország, de az olyan észak-afrikai muszlim országok is, mint Marokkó, Algéria, Tunézia és Egyiptom

¹⁰ Lásd POKOL Béla: *Szuverenisták kontra föderalisták*. Századvég, Bp. 2020. 224–236.

kérvényezhetnék felvételüket az EU-ba, miután jogrendszerüket erőteljesen befolyásolta a francia polgári törvénykönyv.¹¹ Egy ilyen hipotetikus, geostratégiai alapú forgatókönyv esetén a posztmodern, nemzetek utáni és kozmopolita unió könnyen engedhetne például a rendkívül szigorú ún. koppenhágai kritériumokból, ami jelentős mértékben megkönnyítené különböző muszlim országok csatlakozását. Miközben ez valóban komoly súlyt adna az így létrejött geopolitikai entitásnak, kohéziója fellazulna, ezáltal pedig meg is szűnne az általunk ismert Európának lenni. Ez a vízió megfeleltethető a Michel Houellebecq *Behódolás* című könyvében vázolt Európai Uniónak, amelynek cselekménye szerint miután Ben Abbas, a Muszlim Testvériség jelöltje a szocialistákkal alkotott választási szövetség következtében Franciaország köztársasági elnöke lesz, külpolitikájának legfőbb céljává teszi, hogy dél felé tolja Európa súlypontját, és belátható időn belül egy kiszélesített, a Mediterráneum országait is magába foglaló Európát hozzon létre.¹²

Bármennyire is elképzelhetetlennek tűnik mindez jelenleg, az EU jövője szempontjából reális és lehetséges útról beszélünk, amennyiben nem történik drasztikus paradigmaváltás a kontinens – fentiekben már ismertetett – szellemi gyökereihez való visszatérés terén. Napjaink tapasztalatait megfigyelve okkal tűnhet úgy, hogy az „uniós értékközösség” legfontosabb fokmérői közé azok a normák tartoznak, amelyeknek megsértése jogállamisági- és kötelezettségzegési eljárásokat vonnak maguk után, azonban az európai projekt legitimitációja kezdetektől fogva a kereszténydemokráciára tekintett integrációs és ezáltal kohéziós hajtóerőként.¹³ Noha manapság az uniós technokrácia figyelmen kívül hagyja, ám Robert Schuman, Konrad Adenauer és Alcide de Gasperi, vagyis az „alapító atyák” is ezt vallották, ezáltal nem meglepő, hogy a kereszténydemokrata gyökerek tiszteletét az EU alapszerződésai is rögzítik, igaz csak közvetetten. Noha a specifikus keresztény örökséget az EU alapszerződésai explicit módon nem említik, azonban a Lisszaboni Szerződés preambuluma az alábbi módosítást rögzíti: „A preambulum inspirációt merít Európa kulturális, vallási és humanista örökségéből, amiből olyan univerzális értékek fejlődtek ki, mint az emberi személyek, a szabadság, a demokrácia, az egyenlőség és a jogállamiság elidegeníthetetlen és megsérthetetlen jogai.”¹⁴

Nem véletlen, hogy 2000-ben a nagyformátumú német kancellár, Helmut Kohl az Európai Néppárt képviselőinek egyik találkozója során egyéltelművé tette, hogy „az Európai Unió egy civilizációs projekt, amelyben Törökországnak nincsen helye”.¹⁵ Napjainkban azonban, ha egy tagállam vezetője hasonló civilizációs – és nem a kvázi új vallássá vált jogállami – alapon érvelne e mellett, akkor a progresszív napirend rögvest szélsőjobboldali bélyeggel látná el őt. Amennyiben hűek kívánunk maradni az alapító atyák és Helmut Kohl Európa-felfogásához, és az EU visszatér keresztény alapokon nyugvó szellemi gyökereihez, akkor a 2050-re a kontinens közel 10 százalékát kitevő muszlim kisebbség okozta társadalmi problémákra minél előbb megoldást kell találni. Egy civilizáció csak akkor képes integrálni a más civilizációból érkező, tőle kulturálisan eltérő tömegeket, ha az újonnan érkezők adoptálódnak a befogadó közeghez, és nem ragaszkodnak erősen saját hagyományaikhoz.¹⁶ A téma szakértői körében konszenzus uralkodik afelől, hogy a legtöbb nyugat-európai kormány integrációs stratégiájának hiánya, valamint a bevándorlók beilleszkedési hajlandóságának alacsony foka együttesen járultak hozzá a napjainkra kialakult helyzethez, vagyis amit napjainkban párhuzamos társadalmaknak nevezünk.¹⁷

Noha a jelenség létezését az európai politikai elit és a fősodratú média éveken keresztül szélsőjobboldali összeesküvés-elméletnek titulálta, maga

visszatérés szellemi gyökereinkhez »»

11 JANY János: *Az iszlamizmus. Eszmetörténet és geopolitika*. Typotex – PPKE, Bp. 2016. 20.

12 Michel HOUELLEBECQ: *Behódolás*. ford. TÓTFALUSI Ágnes, Magvető, Bp. 2020. 162.

13 SCHÖPFLIN: *I.m.* 29.

14 Lásd a Lisszaboni szerződés preambulumát: *Official Journal of the European Union*. 2007/C 306/01.

15 Meltem MÜFTÜLER-BAC: Through the looking glass. Turkey in Europe. *Turkish Studies*, 2000/1. 21–35.

16 Lásd Feliks KONECZNY: *On the Plurality of Civilizations*. Polonica Publications, London, 1962. 203. és Niall FERGUSON: *Civilizáció. A Nyugat és a többiek*. ford. GEBULA Judit, Scolar, Bp. 2016. 348.

17 Az integrációs stratégia hiányáról lásd: ROSTOVÁNYI Zsolt: *Az iszlám világ és a Nyugat*. Corvina, Bp. 2004. 366.

a *Willkommenskultur* meghirdető Angela Merkel ismerte el kelleltenül a német n-tv-nek adott 2018-as interjújában, hogy „no-go zónák léteznek Németországban, ahova senki nem mer bemenni, ezt ki kell mondani, és tenni kell valamit az ügyben”.¹⁸ 2020-ban Emmanuel Macron, a Francia Köztársaság elnöke szintén nyíltan beszélt arról, hogy az „iszlamista szeparatizmus” veszélyt jelent a laikus Franciaországra, míg a 2022-es olasz és svéd választásokon a 2015-ös migrációs válság félrekezelésének utóregzései, valamint a bevándorlás okozta társadalmi feszültségek határozták meg a végeredmény kimenetelét. Okkal merül fel tehát a kérdés, hogy a muszlim identitású tömegek bevándorlása okozta szociokulturális konfliktusokat miképp lehet feloldani vagy legalábbis tompítani egy magát (haloványan, de) keresztény civilizációs alapokon meghatározó EU-nak?

Az elmúlt évtizedekben elméletek tucatját fogalmazták meg ezzel kapcsolatban muszlim és keresztény gondolkodók egyaránt. Bassam Tibi, szíriai származású német politológus munkássága mind elméleti, mind gyakorlati szempontból megoldást kínál az európai muszlimok sikeres integrációjának kérdéskörében – 1992-ben megfogalmazta az euro-iszlám koncepciót, amely szerint az európai muszlimoknak a sikeres integráció érdekében az iszlámnak három alapelvét kell elhagyniuk: a *saría* törvénykezés iránti ragaszkodást, mások megtérítésének igényét, illetve a *dzsihadot*. Mindezeket megerősítve 1998-ban az *Europa ohne Identität?* (Identitás nélküli Európa?) című művében bevezette a *Leitkultur* (vezető kultúra) fogalmát is, amely azóta is az euro-iszlám elmélet sarokkövéül szolgál.¹⁹ A politológus érvelése szerint ebből adódóan az európai muszlimoknak négy alapvetést kellene elfogadniuk: 1) az állam és az egyház elválasztását, vagyis a szekularizációt, 2) az emberi jogok védelmét, amely magába foglalja a vallásszabadságot is, 3) a demokratikus pluralizmust, 4) a társadalom önszerveződését és a fennálló társadalmi-kulturális normák tiszteletben tartását.²⁰ Mindebből adódóan célravezető lenne, ha az európai kormányok felismernék az euro-iszlám elméletben rejlő *Leitkultur* jelentőségét, amely nem követeli meg a muszlimoktól, hogy megtagadják vallásukat, ám a békés együttélés feltételeit és kereteit mégis határozottan jelöli ki. Az elmélet gyakorlati megvalósítása leginkább politikai akarat kérdése, ám ha a párhuzamos társadalmak létezésének felismerése megtörtént, akkor a probléma megoldásához szükséges pénzügyi háttér megteremtése, valamint intézmény- és eszközrendszer létrehozása sem jelenthet akadályt.

K3: AZ EURÓPAI KATONAI ÖNÁLLÓSÁG ÁRA

Azt a tényt nem lehet elvitatni, hogy a NATO nagymértékben hozzájárult a béke biztosításához Európában a 20. század második felében, hiszen a kollektív védelemről szóló ötödik cikkely – legalábbis elviekben – garantálja, hogy amennyiben bármelyik tagállamot támadás ér, akkor a szövetség tagjai ezt valamennyiük ellen irányuló támadásként értékelik, és katonai erővel is támogatják a megtámadott felet. Azonban az 1991 után kialakult, USA-vezette unipoláris, liberális világrend a szervezetet egyre inkább saját geopolitikai céljai mentén kezdte felhasználni, és világszerte olyan háborúba rángatta bele az európai államokat, amelyek semmilyen tekintetben nem képviselték Európa érdekeit.

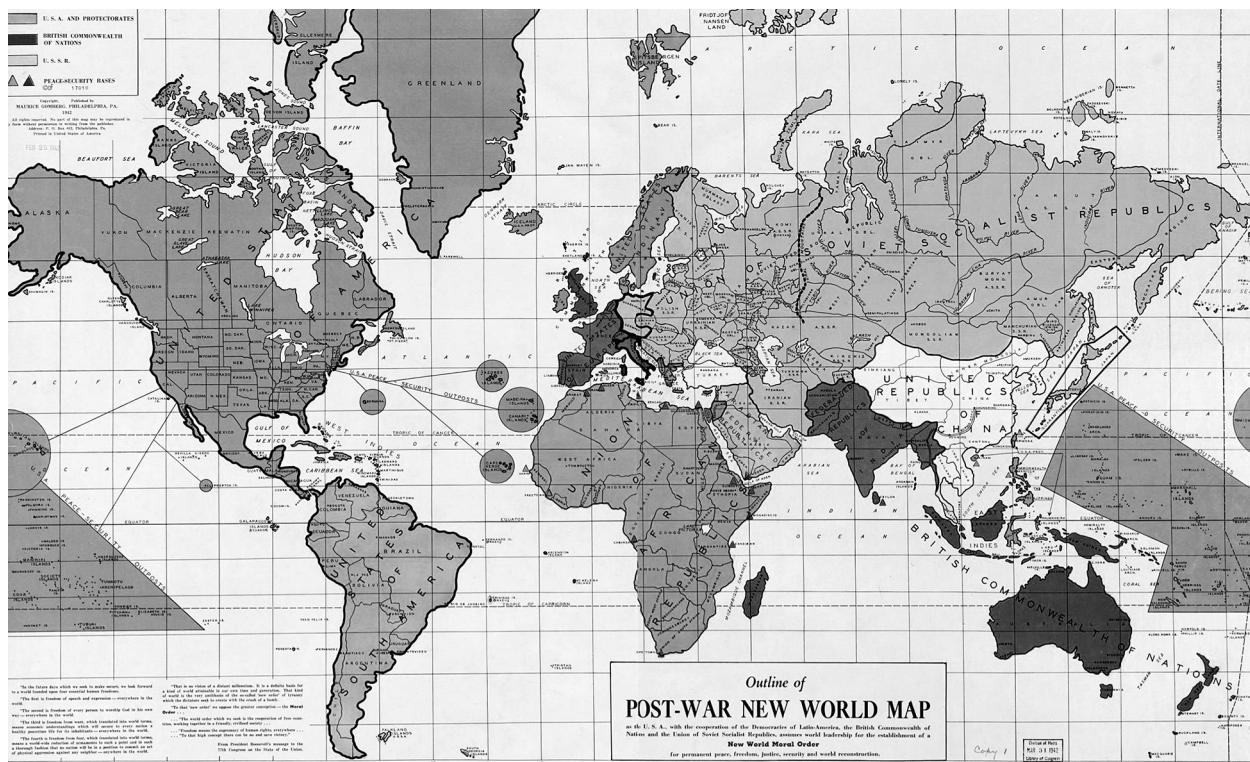
A Clinton-, Bush- és Obama-adminisztrációk amerikai-liberális világhegemónia mellett hitelt tevő, aktivista szemléletű demokráciaexportja vérbe és káoszba taszította a Közel-Keletet, de jelentős mértékben hozzájárultak ahhoz is, hogy az ukrajnai válság mára orosz–ukrán háborúvá eszkalálódott.²¹ Ezen események egyike sem állt Európa érdekében, sőt Washington önkéntes világcsendőri szerepe több esetben egyenesen katasztrofális következményekkel

18 Lásd: Rebecca PERRING: *Angela Merkel admits German NO-GO zones are 'a REALITY'*, express.co.uk, 2018. március 1. <<https://www.express.co.uk/news/world/925727/Angela-Merkel-Germany-latest-news-no-go-zone-reality-refugee-crisis>>.

19 Bassam TIBI: *Europa ohne Identität? Die Krise der multikulturellen Gesellschaft*. Bertelsmann, München, 1998. 156.

20 Bassam TIBI: *Islam between Culture and Politics*. Palgrave, New York, 2001. 226–230.

21 John J. MEARSHEIMER: *A nagy téveszme*. ford. SZALAY Péter, Századvég, Bp. 2022. 244.

Újvilág – A világ háború után tervezett újrafelosztása egy 1942-ben készített amerikai térképen (Twitter)

járt a kontinensünk számára. Példának okáért a demokráciaexport félresikerült kísérletei Észak-Afrikában és a Közel-Keleten nagymértékben hozzájárultak a 2015-ös migrációs válsághoz. Az amerikai intervenció következtében a bukott államiságba – vagy annak szélére – sodort államok közül Líbia az illegális embercsempészet központjává vált, Irak és Szíria romjain az Iszlám Állam (ISIS) terrorkalifátusa volt képes éveken keresztül virágozni, de Afganisztán destabilizálása is komoly biztonságpolitikai kihívásokat intéz Európa felé.

Miután úgy tűnik, hogy az orosz–ukrán háború következtében az Európai Unió hirtelen és megállíthatatlan militarizáció előtt áll, lényegében három lehetséges forgatókönyv közül kellene az EU-nak a közeljövőben döntést hoznia az európai védelmi- és biztonságpolitika jövőjének azon aspektusáról, hogy európai vagy transzatlanti érdekeket kíván-e képviselni. A lehetőségek az alábbiak: 1) a *status quo* fenntartása, vagyis az USA-vezette NATO-nak való kitettség folytatása, 2) egy európai pillér létrehozása a NATO-ban, amely nagyobb európai befolyással jár a döntéshozatalban, vagy 3) egy közös biztonság- és védelempolitika (KBVP) kialakítása az EU-ban, amely önálló a NATO-tól és az Egyesült Államoktól.²²

Noha bármennyire is a harmadik lehetőség szolgálná Európa stratégiai autonómiájának megteremtését katonai értelemben, a realitás talaján maradván ez egyelőre kivitelezhetetlen. Középtávon tehát az EU-nak a második opciót kellene megvalósítania, amivel párhuzamosan prioritássá kellene előlépnie, hogy kontinensünk csökkentse függőségét az Egyesült Államoktól olyan területeken, mint a hírszerzési információk, a logisztikai kérdések, a kommunikáció vagy a technológiai deficit.²³ Mindez megteremtene annak lehetőségét is, hogy az EU körülbelül tíz-tizenöt éves időintervallumon belül saját katonai képességekkel, valamint tervezési személyzettel rendelkezzen, és mindezek által a NATO-tól akár függetlenedhessen is. Kétségtelen, hogy ehhez nemcsak stratégiai tervezésre, de ami talán még fontosabb, politikai akaratra is szükség van, és a jelenlegi Brüsszeli hatalmi centrum globalista érdekvédelme idején

22 Michael O'HANLON: Transforming NATO. The role of European forces. *Survival*, 1997/3. 5–15.

23 Neil WINN: Towards a Common European Security and Defence Policy? The Debate on NATO, the European Army and Transatlantic Security. *Geopolitics*, 2003/2. 47–68.

» transzatlanti vagy európai érdekeket képviselni

valóban túlzottan reménykedő elképzelésnek tűnik. Azonban, ha komolyan stratégiai célnak tekintjük, hogy Európa önálló pólus legyen az átalakuló világrendben, akkor a kontinensnek saját elrettentő erőt kell létrehoznia. Ez egyébként sokkal inkább illeszkedne az európai integrációs projekt hagyományába is, hiszen a '60-as évek során többek között De Gaulle, Franciaország köztársasági elnökeként és Willy Brandt, az NSZK külügyminisztereként, majd kancellárjaként is az Egyesült Államoktól független Nyugat-Európa vízióját hirdette.²⁴

Fontos azonban megjegyezni, hogy egy független európai hadsereg gyakorlati létrehozását tekintve is olyan döntések meghozatalára lenne szükség, aminek kapcsán szintén három fő irányzat verseng egymással. 1) Az első modell a védelmi politika minden aspektusának teljes újratervezését igénylő, valamint jelentős tagállami szuverenitásztruházással járó Európai Hadsereg (*European Army*) létrehozása lehetne, amely a lecserélné a nemzeti hadseregeket. 2) A második modellt a tagállamok önkéntes felajánlásain alapuló, közös parancsnoki struktúrák és költségvetések által fenntartott Európai Gyorsreagálású Erők (*European Rapid Reaction Force*) megerősítése kínálja, amely a nemzeti hadseregekkel párhuzamosan létezne. 3) Végül harmadik modellként az EU Harcsoport (*EU Battlegroup*) jöhetne reálisan szóba, aminek keretében a tagállamok szintén önkéntesen bocsátanak katonákat az EU rendelkezésére, kvázi rendfenntartásra, akik folyamatosan készen állnak a bevetésre.²⁵ Ebből az következik, hogy az európai hagyományoktól idegen föderalista szuperállam hiányában az EU közös biztonság- és védelempolitikájának szigorúan önkéntes, konszenzuális és kormányközi alapokon kell nyugodnia, tehát a második vagy harmadik modell alapján. Mindez nem szabna gátat annak, hogy a tagállamok önkéntes alapon integrálják katonai doktrínáikat, a kiképzést összehangolják, a fegyverrendszereket egységesítsék, ezáltal pedig az európai KBVP világviszonylatban is megállja a helyét és több százezer fős elrettentő haderővel rendelkezzen. (Bár az kétségtelen, hogy a főparancsnok kinevezése komoly kompromisszumokat igényelne a tagállamoktól, de a rotációs szemléletet szem előtt tartva ez sem bizonyulna lehetetlen kihívásnak.)

A közkeletű vélekedéssel ellentétben a NATO-tól való függetlenedés a jövőben nem jelentené „az Egyesült Államok elárulását”, mivel a realista alapú szövetség teóriája szerint a katonai és védelmi kooperáció mindössze egy olyan megállapodás, amely addig tart, amíg a benne részt vevő államok érdekei ezzel egybeesnek. Az Egyesült Államok sem azért látta el Európa védelmét több mint fél évszázadon keresztül, mert a demokrácia iránti elkötelezettsége és a „közös értékek” védelme önzetlenül ezt követelte meg, hanem mert az ország geopolitikai céljait ez képviselte. A fokozatosan multipolárisá alakuló világrendben az EU-nak ideje lenne felismernie, hogy fölöslegesen sodródik bele olyan konfliktusokba az Egyesült Államok alávetettjeként, ami saját érdekei ellen hat.

Kétségtelen, hogy az uniós tagállamok évtizedek óta vonakodva fektettek be a védelempolitikába, hiszen a jólétet előbbre sorolták a biztonságnál, azonban az üdvözlendő fejlemény, hogy annak felismerése mostanra megtörtént, hogy az új kor kihívásai megkövetelik a kontinens militarizációját, valamint e téren modernizációját is. Azonban azt is látni kell, hogy amennyiben az uniós tagállamok a korábbiaktól eltérően GDP-arányosan többet kezdenek el költeni a fegyverkezésre, az egyrésztől hozzásegít minket a stratégiai autonómia mielőbbi megteremtéséhez, másrésztől viszont áldozatot követel a tagállamoktól az életszínvonal terén. Emellett az is egy komoly érv Európa önállósodása mellett, hogy az Obama-kormányzat által már a 2010-es évek elején meghirdetett, az amerikai stratégiai érdekekhez igazodó „fordulat Ázsia felé” (*Pivot to Asia*) politika Kína térnyerésére válaszul a Dél-kínai-tengeri térségét helyezte az amerikai fókuszpontba.²⁶ Az azóta eltelt évtizedben az Egyesült Államok

24 Şafak OĞUZ: The Future of Europe's Defense. NATO or an EU Army? *Turkish Policy Quarterly*, 2017/ösz. 61.

25 Martin TRYBUS: *The Legal Foundations of a European Army*. Birmingham Law School, Birmingham, 2015. 7–8.

26 Kenneth G. LIEBERTHAL: *The American Pivot to Asia*. Brookings, 2011. december 21. <<https://www.brookings.edu/articles/the-american-pivot-to-asia/>>

az erőforrások átcsoportosítása érdekében sorra adta fel pozíciót többek között a Közel-Keleten, Közép-Ázsiában és bizony Európában is, hogy figyelmét Kína hatalmi ambícióinak és geopolitikai térnyerésének megakadályozására fordíthassa. Mivel az ázsiai szuperhatalommal folytatott hegemoniaharc következtében Európára is egyre kevesebb figyelem irányul, a kontinensnek fel kell készülnie arra, hogy az Egyesült Államok – a multipolárisra váló világrend miatt új életre kelő realista játékszabályok, vagyis a saját nemzeti érdekek képviselése miatt – váratlanul magára is hagyhatja Európát. Ennek bekövetkezése esetén pedig Európának katonailag is készen kell állnia arra, hogy az amerikai védernyő nélkül is képes legyen megvédeni magát.

EURÓPA VÁLASZÚTON

A fentiekben felsoroltak megvalósítása esetén Európa képes lenne erőt demonstrálni más geopolitikai szereplők, tehát nemcsak Oroszország és Kína, hanem az Egyesült Államok felé is. Ezáltal pedig az EU-t autonóm helyzetéből adódóan nem lehetne a saját érdekeivel ellentétes konfliktusokba belekényszeríteni, ahogyan az a demokráciaexport – hol aktív, hol hallgatóságos – támogatása és az Oroszország elleni önsorsrontó szankciópolitika esetében már megtörtént. Ellenben elkerülhető lenne a küszöbön álló, teljesen irracionális – morális alapúnak feltüntetett, de valójában amerikai geopolitikai érdekeket képviselő – konfrontáció Kínával szemben. Ráadásul az európai kontinens szomszédságában elhelyezkedő, geostratégiaileg három kontinenst (Európát, Afrikát és Ázsiát) összekötő regionális középhatalmak, vagyis Törökország, Szaúd-Arábia és bizonyos mértékig Egyiptom is egyre fontosabb szereplőivé válhatnak a világrendnek, mind gazdasági, mind biztonságpolitikai értelemben. Ha ideológiai alapokon Európa a kölcsönös együttműködés helyett az amerikai érdekek mentén eljárva az ideológiai konfrontációt választja ezekkel az országokkal, valamint – az USA által vezetett unipoláris világrendet egyre nyíltabban megkérdőjelező – Kínával szemben, akkor továbbra sem lesz képes saját érdekeit képviselni.

Miután az USA-tól való függőség csökkentése és ezáltal a mozgástérbővítés áll az EU érdekében, ez szinte természetszerűleg vonja maga után, hogy a kontinens politikai közösségének egy többpólusú világrend kialakítása érdekében kellene erőfeszítéseket tennie. Bárhogyan is érjen véget az orosz–ukrán háború a jövőben, Európának középtávon meg kellene találnia azokat az együttműködési kereteket – legalábbis az energiabiztonság területén mindenképpen – amelyek mentén képes lehet együtt élni Oroszországgal, de ugyanez igaz Kínára és persze az Egyesült Államokra is. Ugyanis az európai stratégiai autonómia éppen azt tenné lehetővé, hogy a multipoláris világrendben a kontinens is csatlakozzon azon geopolitikai entitásokhoz, amelyek a kölcsönösen előnyös területeken együttműködnek, míg más területeken – a saját érdekvédelmük érdekében – vetélytársként lépnek fel egymással szemben.²⁷

Noha Európa kétségtelenül választút előtt áll, az már önmagában pozitív fejlemény, hogy a kulturális, kohéziós és katonai válságok terén fontos felismerések történtek az elmúlt években, amelyekre a megoldási javaslatok is egyre inkább kezdenek alakot öltetni. Miután Európa önálló pólusként való létezése mellett egyre több érvt lehet felsorolni, a kérdés már csak az, hogy az európai közösség melyik úton halad tovább, azaz e nagy horderejű döntésekben a függetlenséget vagy az alávetettséget választja-e. ■

**többpólusú világrend
kialakítása**))

27 Vö. BIRÓ András – Kosztur András: *Világrendszerváltók. XXI. Század Intézet*, 2023. március 7. <<https://www.xxiszazadintezet.hu/vilagrendszervaltok/>>.